

o stanovitim sastavljenih predmetih i odnošajih neizvodeć pri tom analize. Kad bi oni poduzeli analizu složenih predmeta i odnošaja, dobili bi jednostavne sastavne elemente, u kojih bi se nužno složiti morali.

Tim se i tumače velike razlike u sustavim etičnih, na koje ćemo se vratiti niže dolje.

Utvrdismo dakle, da su estetične kao i etične presude absolutne i obćenite; a pojmovi liepa i ružna, dobra i zla jedini, kojimi možemo o stanovitom predmetu i stanovitoj volji izreći absolutnu, obćenitu vrijednost.

Ali jesu li zbilja jedini? Ne imadu li im se jošte pribrojiti pojmovi koristnosti, poželjnosti i prijatnosti?

Za prva dva pojma možemo odmah reći, da ne imadu. Koristno stoji posvema do okolnosti: što nam je sada koristno, može nam drugi put biti štetno ili indiferentno. Poželjno još je više promjenljivo: svaki čas možemo želiti nešto druga. Pojmovi koristnosti i poželjnosti izriču dakle vrijednosti relativne.

A kako je s pojmom prijatnosti? Prijatno nam je ono, što je primjereno našem organizmu ćutilnom. Pošto je taj u svih ljudih donekle jednako ustrojen, to se i svi ljudi donekle slažu u tom, što je prijatno, što li nije. Nu oni se u tom slažu samo muče; jer ono, što nam je prijatno, tako je splinuto s našim ćuvstvom, da se od njega ni odlučiti ne da — zato se ne da ni definovati. Gdje pako to moguće nije, ondje nije moguće ni izvesti pojma: a bez pojma nema sporazumka, a bez toga nema objektivnosti.

Uz svu dakle fiziologično-psihologičnu obćenitost ne dopušta prijatno obćenite, absolutne presude vrijednosti svoje. Stoga za stanoviti šar velimo samo, da je prijatan ili neprijatan. Isto za stanovit glas. Tim izričemo relativnu vrijednost o tih objektivih. O dugi nebeskoj velimo nasuprot, da je liepa. O nekoj popievci isto tako. Ali tim ne izričemo samo vrijed-